

بررسی توانمندی ها و تنگناهای اکوتوریستی حوزه دریای مکران با استفاده از مدل تحلیلی swot

دکتر محمد صبوری (نویسنده مسئول)^۱، دکتر اصغر نوروزی^۲

^۱ گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور

^۲ استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور

چکیده

توانمندی ها و جاذبه های اکوتوریستی از ثروت ها و سرمایه های منحصر به فرد هر کشور محسوب می شوند و بهره گیری بهینه و مطلوب از آن ها می تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق مختلف ایفا نماید. سواحل دریای مکران به دلیل شرایط خاص جغرافیایی و تنوع پدیده های طبیعی از موقعیت ویژه ای جهت توسعه اکوتوریسم برخوردار می باشد. سواحل دریای مکران با وجود قابلیت ها و پتانسیل های اکوتوریستی و جاذبه های طبیعی بی نظیر و متنوع همچنان برای گردشگران نا آشناست و با مشکلات و موانع گوناگونی در جذب طبیعت گرد مواجه می باشد. بنابراین شناخت جاذبه های اکوتوریستی و برنامه ریزی متناسب با شرایط منطقه به منظور توسعه گردشگری و دستیابی به توسعه پایدار ضروری به نظر می رسد. این پژوهش شناسایی توانمندی ها و تنگناهای اکوتوریستی حوزه دریای مکران را با رویکردی راهبردی مد نظر دارد. تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی می باشد و با اتکاء بر یافته های اسنادی و میدانی، به بررسی موضوع پرداخته شده است. ابزار جمع آوری داده ها تکمیل پرسشنامه و مصاحبه می باشد. نتایج پژوهش نشان می دهد اکوتوریسم منطقه با دارا بودن عوامل متعدد قوت و ضعف داخلی (IFE) و همچنین فرصت ها و تهدیدات مختلف خارجی (EFE)، دارای توانمندی ها و تنگناهای گوناگونی است. نتیجه تحقیق حاضر استخراج ۲۷ راهبرد توسعه ای (SO)، محافظه کارانه (ST)، تنوع (WO) و تدافعی (WT) از طریق تحلیل (SWOT) می باشد.

واژه های کلیدی: اکوتوریسم، دریای مکران، مدل سوات، عوامل داخلی، عوامل خارجی، راهبرد.

۱- مقدمه:

امروزه پدیده گردشگری در بیشتر کشورهای جهان به عنوان یک ابزار مهم توسعه و محرومیت زدایی مورد توجه قرار گرفته است و به دلیل درآمدزایی، سرمایه گذاری زیادی را در این بخش انجام می دهند (Tremblay, 2006:34). صنعت گردشگری همزمان اهداف مختلف اقتصادی، اجتماعی، امنیتی، فرهنگی و سیاسی را در فضای ملی یک کشور تامین می نماید. اکوتوریسم (طبیعت گردی) به عنوان یکی از بخش های مهم گردشگری در مناطق جغرافیایی با پتانسیل بالای طبیعی و جاذبه های محیطی دارای اهمیت زیادی است. ایران از جمله کشورهای دارای جاذبه های خاص و بی نظیر است که می تواند در کنار پیشینه تاریخی و فرهنگی خود از آن ها نیز برای جذب گردشگر بهره گیرد. به تصدیق سازمان یونسکو، کشور ما از نظر جاذبه های اکوتوریستی و تنوع اقلیمی جزو پنج کشور نخست جهان است. با این همه از این موهبت الهی به نحو مطلوبی بهره برداری نشده است (زاهدی، ۱۳۸۷: ۵۶). حوزه دریای مکران با توجه به موقعیت و شرایط جغرافیایی دارای جاذبه های اکوتوریستی فراوان و منحصر به فردی است که هنوز ناشناخته باقی مانده و از این مزیت به خوبی استفاده نشده است. طبیعت منطقه قابلیت های زیادی برای توسعه اکوتوریسم و جذب گردشگران دارد. وقت آن رسیده که جغرافیدانان قابلیت های گردشگری منطقه را شناسایی و معرفی نمایند تا شاید از این رهگذر بر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن افزوده شود. بدیهی است گام نخست در برنامه ریزی گردشگری شناخت قابلیت ها و تنگناهای بالقوه و بالفعل جاذبه های گردشگری و همچنین ارائه راهبردها و راهکارهای کاربردی در جهت توسعه پایدار است. در پژوهش حاضر سعی شده با ارزیابی توان های محیطی و معرفی جاذبه های مختلف اکوتوریستی، توان طبیعت گردی منطقه تعیین شود و با برنامه ریزی راهبردی در جهت بهره برداری از این توانمندی ها به عنوان یک پتانسیل بالقوه در راستای توسعه منطقه گام برداشت. هدف این پژوهش شناخت توان ها و تنگناهای اکوتوریستی حوزه دریای مکران می باشد.

۱-۱- اهداف تحقیق:

۱- شناسایی و معرفی توان های صنعت طبیعت گردی منطقه ۲- مشخص کردن تهدیدها و چالش های پیش روی طبیعت گردی منطقه ۳- ارائه راهبرد ها و راهکارهای مفید جهت توسعه این صنعت در منطقه

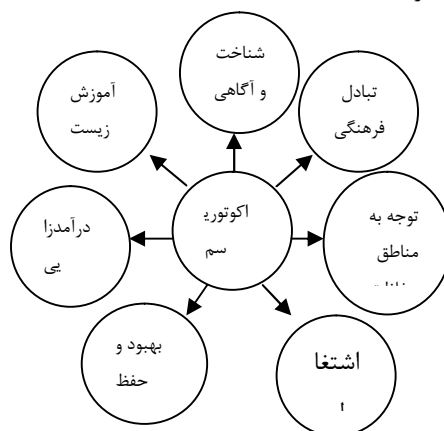
۱-۲- فرضیه تحقیق:

با توجه به موقعیت و شرایط جغرافیایی، حوزه دریای مکران دارای توانمندی های اکوتوریستی متنوعی جهت توسعه منطقه می باشد.

۲- مبانی نظری:

اکوتوریسم مخفف Ecological Tourism است که معنای لغوی آن در ادبیات فارسی «طبیعت گردی» می باشد. اکوتوریسم رویکرد جدیدی است که در سال های اخیر مطرح شده است. اکوتوریسم دارای تعاریف متعددی است از جمله: اکوتوریسم شامل تمام جلوه های طبیعی است که بر روی کره زمین وجود داشته و انسان ها علاقه مند هستند آن ها را ببینند، بشناسند و علت وجودی و ویژگی های آن ها اطلاع حاصل نمایند (رهنمایی، ۱۳۸۰: ۳۶). اکوتوریسم فعالیت های فراغتی انسان را در طبیعت امکان پذیر می سازد و به مسافرت های هدف مند با بهره مندی های فرهنگی، معنوی، دیدن و مطالعه جاذبه های طبیعی و لذت جویی از پدیده های گوناگون طبیعت استوار می باشد (Jiang, 2008: 42). اکوتوریسم سفر به مناطق طبیعی تقریباً بکر که به منظور مطالعه و کسب لذت انجام می شود (Wallarce & Pierce, 1996). اکوتوریسم مسافرت به محیط های طبیعی است که همراه با مسئولیت باشد و حفاظت محیط زیست و بهبود زندگی مردم محلی را به دنبال داشته باشد (Hvenegaard, 1994: 25). اکوتوریسم بین منابع طبیعی، جوامع محلی و گردشگران تعادل برقرار می نماید و علاوه بر بهره مندی از محیط زیست، به ایجاد محیط زیستی پایدار کمک می کند و طبیعت گردی بر پایه چهار رکن اصلی کاهش آثار نامطلوب زیست محیطی، احترام به فرهنگ مردم محلی، افزایش مزایا برای مردم بومی و جلب رضایت گردشگران استوار است (Fennell, 2000: 41).

گردشگری دارای اشکال و انواع مختلفی است که بسته به شرایط محیطی، متفاوت می باشد (Cater, 2000: 43). از نظر جاذبه های گردشگری به پنج گروه تقسیم می شوند: ۱- جاذبه های طبیعی (اکوتوریسم) ۲- جاذبه های فرهنگی ۳- جاذبه های مذهبی ۴- جاذبه های اقتصادی ۵- جاذبه های ورزشی (غمخوار، ۱۳۸۲: ۳۴). اکوتوریسم در برگرنده گونه های متفاوتی از گردشگری شامل گردشگری زیست محیطی، گردشگری دریایی، گردشگری ورزشی، گردشگری صید و شکار، گردشگری گیاهان و حیوانات و نظیر این هاست (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۲۱۶). امروزه گردشگری یکی از امیدبخش ترین فعالیت هایی است که از آن به عنوان گذرگاه توسعه یاد می کنند (Swarbrook, 1998). به طور کلی گردشگری در برگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و ارتباط متقابل میان آنهاست، بنابراین آثار مختلفی در فضای جغرافیایی ایجاد می نماید (Briedenhann, 2004: 7). گردشگری تاثیر فراوانی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور می گذارد (شجاعی و نوری: ۱۳۸۶) در حال حاضر بسیاری از کشورهای جهان، گردشگری را بهترین راه ارتباط و توسعه سطح فرهنگی، ایجاد تفاهم بین المللی و به دست آوردن درآمد های اقتصادی می دانند. گردشگری تاثیرات اقتصادی زیادی از جمله درآمد ارزی، افزایش تولید ناخالص ملی، منبع درآمد برای دولت و مردم، اشتغال زایی و توسعه خدمات اجتماعی است (Das, 2009: 470). ایجاد اشتغال و توسعه منطقه ای از آثار مهمی است که توسعه اکوتوریسم به همراه آورده است (شفیع زاده، ۱۳۸۲: ۴۲). گردشگری طبیعی اگر به صورت مناسب مدیریت شود می تواند اشتغال محلی و فرصت های توسعه بومی ایجاد نماید و منجر به حفظ محیط طبیعی گردد (Githinji, 2006: 9). صنعت گردشگری با ماهیتی چند بعدی علاوه بر تامین نیاز گردشگران باعث تغییرات عمده ای در جامعه میزبان می گردد (Dwyerl et al, 2009). از این رو دولتمردان در تلاشند تا با مهیا سازی و ارزشمند نمودن جاذبه های گردشگری در مناطق دارای پتانسیل، فرصت بهره مندی از ابعاد مثبت این صنعت را فراهم سازند (Rosentraub et al, 2009).

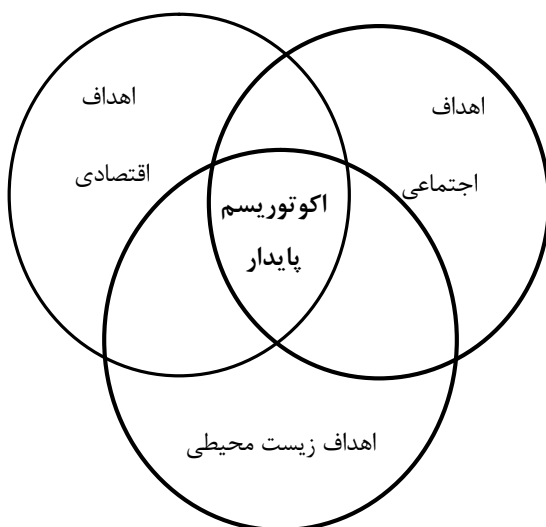
شکل شماره (۱) اکوتوریسم به مثابه نوعی فرصت

(اقتباس: بدری و همکاران، ۱۳۹۰)

مروری بر ادبیات برنامه ریزی گردشگری مبین این نکته است که تاکنون چهار رویکرد و دیدگاه عمده در مورد برنامه ریزی بخش گردشگری وجود داشته است: الف: دیدگاه رشد اقتصادی (Boosterism) ب: دیدگاه ساماندهی فیزیکی - فضایی (Physical - Spatial) ج: دیدگاه بهبود شرایط اجتماعی (Social) د: دیدگاه توسعه پایدار (Sustainable Approach).

تا اواخر دهه ۱۹۷۰ گردشگری به عنوان فعالیتی طلایی و بدون آلودگی معرفی و پیوسته بر آثار مطلوب و منافع آن و به خصوص سود اقتصادی تاکید می شود (Choi, 2003: 77). در دهه ۱۹۸۰ پیامدهای زیست محیطی به تنها دغدغه محققان این حوزه تبدیل شد (Butler, 1980:5). در دهه ۱۹۹۰ با تاکید همزمان بر پیامدهای مطلوب و نامطلوب گردشگری، حرکت از سوی گردشگری انبوه به سوی رویکرد توسعه پایدار آغاز شد (Jurowski et al, 1997: 3).

مفاهیم پایداری اکنون به نحو گسترده ای به عنوان رویکرد اساسی برای هر نوع توسعه من جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده است. برخلاف رویکرد سنتی، گردشگری پایدار می تواند اهداف متعادل اجتماعی - اقتصادی و زیست محیطی را در سطح محلی و ناحیه ای تامین نماید (Wight, 1993: 3). طبیعت گردی پایدار نقطه مقابل گردشگری است که صرفاً به منافع کوتاه مدت می اندیشد (زاهدی، ۱۳۸۲: ۹۳). مدل اکوتوریسم پایدار به اهداف اساسی ذیل تاکید می کند: اهداف اقتصادی، اهداف اجتماعی و اهداف زیست محیطی و محل تلاقی این سه هدف «طبیعت گردی پایدار» خوانده می شود (زاهدی، ۱۳۸۲: ۶) اهداف گردشگری پایدار عبارت است از: - اصلاح کیفیت جامعه میزبان - تامین تجارب کیفی برای بازدیدکننده ها - حفظ کیفیت محیط زیست

شکل شماره ۲: مدل اکوتوریسم پایدار (زاهدی، ۱۳۸۲: ۶)

در تعاریف و دیدگاههای مختلف، اکوتوریسم ویژگی های زیر را داراست: گردشگری بر پایه طبیعت - درک طبیعت - تشویق به حفاظت منابع طبیعی - فراهم نمودن منافع اقتصادی برای جوامع میزبان - احترام به فرهنگ بومی و به حداقل رساندن تضادهای اجتماعی - ارتقاء سطح آموزش محیطی بازدیدکنندگان (Boyd & Richard, & W.T.O, 2002). (1996).

۳- روش تحقیق:

تحقیق حاضر از لحاظ ماهیت توصیفی- تحلیلی می باشد و با اتکاء بر یافته های اسنادی و میدانی، به بررسی موضوع پرداخته شده است. بخش نظری پژوهش با روش مطالعه کتابخانه ای تدوین شده است. عمده ترین ابزار جمع آوری داده ها مصاحبه با کارشناسان و مسئولین محلی و تکمیل پرسشنامه می باشد. مشاهدات میدانی و مستقیم نقش اساسی در تهیه این مقاله داشته است. محدوده مورد مطالعه سواحل ایرانی دریای مکران می باشد. برای تدوین راهبردهای مناسب توسعه فعالیتهای طبیعت گردی از روش سوات استفاده شده است. سوات یک ابزار عمومی هم برای تحلیل محیط درونی و بیرونی است و رویکردی نظام مند به مساله می باشد که به تصمیم گیری کمک می کند (Kajanus et al, 2004, 499). سوات یکی از روش های مهم

جهت ایجاد نظم و برقراری ارتباط مناسب بین مسائل راهبردی است و از بهترین تکنیک ها برای تحلیل و هدایت محیط محسوب می شود (Yuksel et al, 2007: 33).

مراحل فرآیند مورد استفاده در این روش به شرح ذیل می باشد: الف) مرحله ورودی: ابتدا در مرحله ورودی با توجه به تجزیه و تحلیل آماری و داده های بدست آمده از پرسش نامه ها، ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)^۱ یا همان فرصت ها و تهدیدهایی که صنعت طبیعت گردی را احاطه کرده اند و همچنین ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)^۲ در واقع تعیین نقاط قوت و ضعف در درون صنعت طبیعت گردی آورده شده است. در مرحله اول که آن را مرحله ورود اطلاعات^۳ می نامند، اطلاعات اصلی مورد نیاز برای تدوین راهبرد ها مشخص می شود. محیط خارجی^۴ شامل فرصت ها و تهدیدهایی است که خارج از سازمان وجود دارند و از حیثه کنترل پیوسته مدیران خارج هستند ولی به شدت بر آن تاثیر می گذارند. عوامل داخلی درون مجموعه وجود دارند و معمولاً در حیثه کنترل مستمر و بلند مدت مدیران قرار دارند. ب) مرحله تطبیق و مقایسه: پس از ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، اطلاعات مورد نیاز برای تدوین راهبردها مشخص می شود. در این مرحله عوامل اصلی داخلی (قوت ها و ضعف ها) و عوامل اصلی خارجی (فرصت ها و تهدیدها)، با استفاده از ابزارهایی همچون سوات (SWOT) و ماتریس داخلی و خارجی (IE)، تطبیق^۵ داده می شوند تا استراتژی هایی شناسایی شوند که در راستای مأموریت سازمان بوده و متناسب با عوامل داخلی و خارجی باشند. مهم ترین عوامل محیط درونی و بیرونی که بر آینده یک فعالیت تاثیرگذار هستند به عنوان عوامل راهبردی مطرح می باشند که در تحلیل سوات به صورت خلاصه بررسی می شوند (Kajanus et al, 2004, 499).

ماتریس سوات یکی از مدل های کیفی کارآمد است که به صورت گسترده مورد تایید و استفاده قرار گرفته است. در این روش هدف، ارزیابی فرصت ها و تهدید های محیطی از یک طرف و نقاط ضعف و قوت داخلی سیستم از سوی دیگر می باشد. مدل سوات تحلیل سیستماتیکی را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد می نماید، ارائه می دهد از دیدگاه این مدل، یک استراتژی مناسب قوت ها و فرصت ها را به حداکثر و ضعف ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می رساند. برای این منظور نقاط قوت و ضعف و فرصت ها و تهدیدها در چهار حالت کلی (SO)، (WO)، (ST) و (WT) پیوند داده می شوند و از ترکیب و تلفیق این عوامل با یکدیگر گزینه های راهبردی انتخاب می شوند. (نمودار شماره ۱). قرار گرفتن سیستم در هر یک از خانه های ماتریس داخلی و خارجی (IE)، مفاهیم راهبردی خاصی دارد (علی احمدی و همکاران، ۱۳۸۶).

نمودار شماره ۱- ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی

ماتریس SWOT	نقاط قوت S	نقاط ضعف W
فرصتها O	استراتژی های SO	استراتژی های WO
تهدیدها T	استراتژی های ST	استراتژی های WT

اقتباس: هریسون، جفری و جان، کارون (۱۳۸۲)

۴- یافته ها و نتایج

۴-۱- ورود اطلاعات

1. External Factors Evaluation Matrix
2. Internal Factors Evaluation Matrix
3. Input stage
4. External Environment
5. Matching

ابتدا برای شناسایی عوامل خارجی و داخلی به منابع و گزارشهای موجود مراجعه شده و بر اساس آنها فرصتها، تهدیدات و همچنین نقاط قوت و ضعف های طبیعت گردی منطقه مشخص شدند. سپس با توجه به داده های به دست آمده از پرسش نامه ها و نظرات کارشناسی، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تنظیم شد. پس از پالایش و غربال سازی، عواملی که دارای اهمیت بیشتر و در ارتباط با تدوین استراتژی ها مؤثر بودند (عوامل راهبردی کلیدی) برای تهیه جدول های (EFE) و (IFE) انتخاب شدند.

الف) ارزیابی عوامل محیط خارجی (EFE)

عوامل خارجی تاثیرگذار بر فعالیتهای طبیعت گردی منطقه با استفاده از ماتریس ارزیابی محیط خارجی به شرح ذیل مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته اند: ابتدا بر اساس مطالعات و بررسی های انجام شده عوامل تاثیر گذار در قالب عوامل اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و نهادی شناسایی شده و متناسب با آن تعداد ۳۳ فرصت و تهدید مورد بررسی قرار گرفته اند. در ادامه پس از پالایش و غربال گری تعداد ۲۶ عامل به عنوان فرصتها و تهدیدهای نهایی فعالیتهای طبیعت گردی تعیین و در ستون یک ماتریس ارزیابی عوامل خارجی قرار گرفتند (جدول شماره ۱). در ستون دو، برای ارزیابی هر یک از عوامل خارجی لازم بود که ضریب اهمیت هر یک از عوامل را بر اساس اثر احتمالی آنها بر موقعیت راهبردی فعلی و با توجه به میزان اهمیت آن عامل نسبت به سایر عوامل، وزنی از یک (مهم ترین) تا صفر (بی اهمیت ترین) داده شود. با توجه به نتایج جدول شماره (۱) مهم ترین فرصتهایی که منطقه در زمینه طبیعت گردی با آن روبرو می باشد عبارتند از: وجود نهاد مهم منطقه آزاد چابهار و امکان خرید، وجود خیل کثیری از علاقه مندان به دیدن ساحل در کشور، دسترسی به آبهای آزاد بین المللی و موقعیت ترانزیتی و بازرگانی و جایگاه ویژه سواحل دریای مکران در استراتژی های توسعه پدافندی کشور. در کنار فرصت ها، در حال حاضر عوامل اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و نهادی متعددی طبیعت گردی منطقه را تهدید می کند. بی توجهی به این تهدیدها می تواند این فعالیت ها را با مشکل مواجه نماید. از جمله مهم ترین تهدیدات می توان به کمبود امکانات و خدمات زیر بنایی در منطقه، بعد مسافت تا مراکز استان و قطب ها توسعه و بزرگ جمعیتی کشور (چابهار تا تهران ۲۲۸۶ کیلومتر و چابهار تا زاهدان ۷۳۰ کیلو متر و چابهار تا کراچی ۹۰۰ کیلومتر)، نبود راههای ارتباطی جاده ای، ریلی و هوایی مناسب با سایر نقاط کشور و آب و هوای گرم و شرجی بویژه در شش ماهه اول سال اشاره نمود که باید با راهبردهای مناسبی با این موارد مقابله و جایگزین شود.

ب) ارزیابی عوامل محیط داخلی (IFE)

برای شناسایی نقاط قوت و ضعف طبیعت گردی، ابتدا عوامل اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و نهادی مؤثر بر فعالیتهای مورد بررسی قرار گرفتند. پس از تجزیه و تحلیل، پالایش و غربال گری اطلاعات، تعداد ۲۰ عامل عمده در ستون اول ارزیابی عوامل داخلی قرار گرفتند که در برگیرنده نقاط قوت و ضعف فعالیتهای طبیعت گردی در منطقه می باشند.

جدول شماره ۱- ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

ردیف	فرصت ها (O)	ضریب اهمیت (۱-)	رتبه *	امتیاز نهایی
01	وجود نهاد مهم منطقه آزاد چابهار و امکان خرید	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
02	وجود خیل کثیری از علاقه مندان به دیدن ساحل در کشور	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
03	دسترسی به آبهای آزاد بین المللی و موقعیت ترانزیتی و بازرگانی	۰/۰۵	۴	۰/۲۰
04	جایگاه ویژه سواحل دریای مکران در استراتژی های توسعه پدافندی کشور	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
05	افزایش توجه دولت به برنامه ریزی و سرمایه گذاری در بخش گردشگری	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
06	اشتغال زایی و ایجاد درآمد برای بومیان و منطقه	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
07	آلودگی کم	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
08	وجود اسکله های کشتیرانی و گمرکات فعال در منطقه	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
09	حفاظت از محیط زیست	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
010	فرصت برقراری ارتباطات اجتماعی و فرهنگی میان اقوام مختلف	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
011	موقعیت ویژه جغرافیایی و همجواری با کشورهای پاکستان و حوزه خلیج فارس و دریای عمان	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
012	امکان حمل و نقل هوایی، دریایی و زمینی	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
013	شرایط مناسب کشت محصولات سود آور گرمسیری مانند مرکبات، موز و انبه	۰/۰۳	۳	۰/۰۹

تهدیدات (t)			
t1	کمبود امکانات و خدمات زیر بنایی در منطقه	۰/۰۵	۱
t2	بعد مسافت تا مراکز استان و قطب ها توسعه و بزرگ جمعیتی کشور (چابهار تا تهران ۲۲۸۶ کیلومتر و چابهار تا زاهدان ۷۳۰ کیلو متر و چابهار تا کراچی ۹۰۰ کیلومتر)	۰/۰۴	۱
t3	نبود راههای ارتباطی جاده ای، ریلی و هوایی مناسب با سایر نقاط کشور	۰/۰۵	۱
t4	آب و هوای گرم و شرجی بویژه در شش ماهه اول سال	۰/۰۵	۱
t5	وجود مناطق گردشگری داخلی رقیب مانند قشم، کیش و سواحل شمالی	۰/۰۴	۱
t6	عدم سرمایه گذاری دولت و کمبود بودجه تخصیصی	۰/۰۴	۱
t7	نزدیکی به کشورهای عربی و برنامه ها متنوع و سرمایه گذاری زیاد آن در بخش گردشگری	۰/۰۳	۲
t8	مشکلات امنیتی ناشی از قاچاق کالا و مواد مخدر	۰/۰۳	۲
t9	عدم علاقه مندی بخش خصوصی به سرمایه گذاری در این بخش	۰/۰۳	۲
t10	بالا بودن هزینه خدمات و کالا در منطقه	۰/۰۴	۲
t11	تهدیدات زیست محیطی مانند خشکسالی های بی دریغ و بیابان زایی در منطقه و حرکت	۰/۰۳	۲
t12	پراکندگی و تراکم پایین جمعیت و کمبود مراکز شهری مهم در منطقه	۰/۰۳	۲
t13	پایین بودن سطح سواد مردم منطقه و بویژه روستائیان	۰/۰۲	۲
جمع		۱	۲/۵۶

* ۱ = تهدید اساسی ۲ = تهدید کم ۳ = فرصت کم ۴ = فرصت اساسی ماخذ: یافته های تحقیق

با توجه به نتایج به دست آمده از ماتریس ارزیابی محیط داخلی، فعالیتهای طبیعت گردی منطقه دارای نقاط قوت وضعف متعدد و مختلفی می باشد. از بین نقاط قوت، دارا بودن صدها کیلو متر سواحل زیبا، آرام و طولانی، جاذبه های خاص و متنوع ژئوتوریستی و ژئومرفولوژیکی مانند ۱۹ گل فشان ها^۱، اینسلبگ دریایی^۲، تومبولو^۳، سواحل بالا آمده^۴، حفرات انحلالی^۵، تپه های ماسه ای روان^۶، کوههای مریخی (هزار دره)، اشکال قارچی شکل، ریبیل مارک های دریایی و ...، آب و هوای مناسب و معتدل در نیمه دوم سال، وجود جنگل های زیبای حرا^۷، امکان انجام سفرهای دریایی با استفاده از کشتی، جاذبه های مربوط به ماهیگیری تفریحی، امکان انجام ورزشهای آبی مانند شنا، قایقرانی، اسکی روی آب، غواصی، حمام آفتاب، امکان انجام ورزش های ساحلی مانند والیبال و فوتبال ساحلی، موتورسواری، شتر سواری، پیاده روی در ساحل به عنوان پر اهمیت ترین نقاط قوت داخلی محسوب می شوند. با توجه به تجزیه و تحلیل ماتریس محیط داخلی، از نقاط ضعف مهم می توان به، کمبود امکانات، تسهیلات و زیر ساخت های مورد نیاز در سایت های گردشگری، مشکلات دسترسی و نداشتن راههای مواصلاتی مناسب، کمبود مکانهای اقامتی و پذیرایی مناسب، عدم سرمایه گذاری بخش دولتی به میزان لازم و فصلی بودن تقاضای گردشگری اشاره نمود (جدول شماره ۲).

۴-۲- مرحله تطبیق و مقایسه

تطبیق و مقایسه در دو مرحله صورت گرفته است. مرحله تدوین راهبردهای اولیه که از طریق ماتریس (SWOT) می باشد و مرحله دوم انتخاب راهبردهای برتر که از طریق ماتریس داخلی و خارجی (IE) صورت گرفته است.

۴-۲-۱ ماتریس سوات (SWOT)

راهبردهای توسعه فعالیتهای طبیعت گردی منطقه طی سه گام با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تدوین گردید: ابتدا فرصتها و تهدیدهای شناسایی شده در مرحله ارزیابی محیط خارجی، در سطرهای ماتریس فرصتها و تهدیدها قرار گرفت و سپس در گام بعدی نقاط قوت و ضعف

1. Mud volcano
2. Marine inselberg
3. Tombolo
4. Raised beaches
5. Solution pits
6. Sand dune
7. Mangrove

شناسایی شده در طبیعت گردی در مرحله ارزیابی عوامل داخلی، در ستون ماتریس نقاط ضعف و قوت قرار داده شد. سپس با استفاده از روش تجزیه و تحلیل سوات و مقایسه عوامل با یکدیگر، چهار نوع راهبردهای توسعه ای (SO) با بهره مندی از فرصتها و نقاط قوت، و راهبردهای محافظه کارانه (WO) با بهره گیری از فرصتهای پیش رو جهت از بین بردن نقاط ضعف فرا روی، و راهبردهای رقابتی یا مقابله با تهدیدات (ST) با استفاده از نقاط قوت برای جلوگیری از بروز تهدیدهای خارجی و راهبردهای تدافعی (WT) برای توسعه طبیعت گردی منطقه را به دست آورده و از بین آنها مهمترین را به شرح ذیل احصاء می نماییم (جدول شماره ۳).

الف: راهبردهای توسعه ای (SO)

SO۱ - ایجاد بستر مناسب برای استفاده از ظرفیت های طبیعت گردی منطقه ۲ SO - تهیه طرح و برنامه جامع و مطالعات تفصیلی توسعه گردشگری منطقه و بخش های مختلف مرتبط ۳ SO - استفاده از پتانسیل های منطقه در جهت گسترش ورزش های آبی و ساحلی ۴ SO - حمایت از سرمایه گذاری بخش خصوصی با ارائه تسهیلات ویژه بانکی و یارانه ها ۵ SO - توسعه گردشگری ساحلی و دریایی به عنوان یک قابلیت ممتاز در منطقه ۶ SO - برنامه ریزی فضایی و مکان یابی منظم برای توسعه اکوتوریسم در منطقه ۷ SO - توسعه و تقویت روابط دیپلماتیک، اقتصادی و طبیعت گردی با کشورهای همجوار

ب: راهبردهای بازنگری (WO)

WO ۱ - مدیریت و برنامه ریزی صحیح ۲ WO - اقدام لازم در خصوص محافظت از پدیده های اکوتوریستی و حفاظت از زمین های ساحلی مناسب فعالیت های گردشگری ۳ WO - مشارکت مردم محلی در توسعه اکوتوریسم ۴ WO - بازنگری در تبلیغات و ارائه شناختی درست از ویژگی های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی به گردشگران ۵ WO - جذب سرمایه گذاری دولت و تخصیص اعتبارات و منابع بیشتر ۶ WO - اولویت تخصیص امکانات به مکانهای با قابلیت بالاتر

ج: راهبردهای تنوع بخشی (st)

st ۱ - شناسایی و بهره گیری از جاذبه های گردشگری منطقه جهت رقابت با سایر مناطق ۲ st - برگزاری رخدادهای ویژه مانند جشنواره ها و مسابقات ساحلی و آبی کشور در منطقه ۳ st - برپایی بازارها، نمایشگاههای کالا و تنوع فعالیت های تجاری (توسعه گردشگری تجاری) ۴ st - توسعه هماهنگ اکوتوریسم و سایر بخش های گردشگری ۵ st - ایجاد مجموعه و کلوپ های ورزشهای آبی و دریایی در مکانهای ایمن و مناسب ۶ st - توسعه طبیعت گردی و برگزاری تورهای تخصصی علمی، درمانی و تجاری

جدول شماره ۲- ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

رتبه	نقاط قوت (S)	ضریب اهمیت (۰-۱)	رتبه*	امتیاز نهایی
S1	دارا بودن صدها کیلو متر سواحل زیبا، آرام و طولانی	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
S2	جاذبه های خاص و متنوع ژئوتوریستی و ژئومرفولوژیکی مانند ۱۹ گل فشان ها، اینسبرگ دریایی، تومبولو، سواحل بالا آمده، حفرات انحلالی، تپه های ماسه ای روان، کوههای مریخی (هزار دره)، اشکال قارچی شکل، ریپل مارک های دریایی و ...	۰/۰۶	۴	۰/۲۴

S۳	آب و هوای مناسب و معتدل در نیمه دوم سال	۰/۰۵	۴	۰/۲۰
S۴	وجود جنگل های زیبای حرا ^۱	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۵	امکان انجام سفرهای دریایی با استفاده از کشتی	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۶	جاذبه های مربوط به ماهیگیری تفریحی	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۷	مستعد بودن منطقه جهت سرمایه گذاری و برنامه ریزی توریسم و طبیعت	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
S۸	امکان انجام ورزشهای آبی مانند شنا، قایقرانی، اسکی روی آب، غواصی، حمام آفتاب	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۹	امکان انجام ورزش های ساحلی مانند والیبال و فوتبال ساحلی، موتورسواری، شتر سواری، پیاده روی در ساحل	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۱۰	گونه های متنوع گیاهی ساحلی و گرمسیری و جانوری و آبزیان، خزندگان و پرندگان (دریایی و خشکی)	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۱۱	چشم انداز طلوع و غروب زیبای خورشید	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۱۲	وجود چشمه های آب گرم	۰/۰۳	۴	۰/۱۲
S۱۳	جاذبه های فرهنگی نظیر آداب و رسوم	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
S۱۴	وزش بادهای موسمی در فصل تابستان	۰/۰۱	۳	۰/۰۳
S۱۵	فقدان محدودیت زمین برای کاربری و استفاده گردشگری	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
S۱۶	رایگان بودن بازدید از مکان های طبیعت گردی منطقه	۰/۰۲	۳	۰/۰۶
	نقاط ضعف (W)			
W۱	کمبود امکانات، تسهیلات و زیر ساخت های مورد نیاز در سایت های گردشگری	۰/۰۶	۱	۰/۰۶
W۲	مشکلات دسترسی و نداشتن راههای مواصلاتی مناسب	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
W۳	کمبود مکانهای اقامتی و پذیرایی مناسب	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
W۴	عدم سرمایه گذاری بخش دولتی به میزان لازم	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
W۵	نداشتن امکانات تفریحی و ورزشی مناسب برای گردشگران	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
W۶	فصلی بودن تقاضای گردشگری	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
W۷	ضعف مدیریت و برنامه ریزی گردشگری	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
W۸	کمبود و نامناسب بودن قایق ها و شناورها	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
W۹	کمبود امکانات امداد و نجات	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
W۱۰	پراکندگی و فاصله زیاد جاذبه های طبیعی	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
W۱۱	ضعیف بودن اقدامات تبلیغی و اطلاع رسانی و عدم شناخت کامل پدیده های	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
W۱۲	دایر نبودن اداره میراث فرهنگی و گردشگری در بعضی شهرستان های منطقه مانند جاسک و سیریک	۰/۰۳	۲	۰/۰۶

.Mangrove

۰/۰۶	۲	۰/۰۳	عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در این نواحی	W13
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	تفاوتهای فرهنگی بین جامعه میزبان و میهمان	W14
۲/۶۸		۱		جمع

* ۱ = ضعف اساسی   ۲ = ضعف کم   ۳ = قوت نسبی   ۴ = قوت بالا   ماخذ: یافته های تحقیق

د: راهبردهای تدافعی (wt)

۱ wt- بهبود و توسعه دسترسی و ارتباطات با منطقه مخصوصا حمل و نقل هوایی ۲ wt- ایجاد تسهیلات برای مسافران و کاهش محدودیتهای گمرکی ۳ wt- ایجاد و بهبود زیر ساخت ها و امکانات زیر بنایی ۴ wt- آموزش جامعه میزبان در زمینه اهمیت طبیعت گردی و تعامل صحیح با گردشگران ۵ wt- ایجاد و تقویت سازمان های متولی و تدوین قوانین گردشگری در منطقه ۶ wt- افزایش ضریب امنیت در هردو بعد مرزی و داخلی و مکان های گردشگری از طریق تقویت نهادهای امنیتی و اصلاح قوانین و ارائه مشوق مالی به مرزنشینان ۷ wt- توسعه و بهبود مسیرهای دسترسی و فراهم کردن وسایل نقلیه مناسب به سایت های گردشگری ۸ wt- جلوگیری از تجارت غیر رسمی و قاچاق کالا و مواد مخدر با اتخاذ سیاست های کنترلی مناسب و فراهم نمودن شرایط و مسیر تجاری قانونی و رسمی کالا

۴-۲-۲ ماتریس (IE)^۱

فرآیند انتخاب راهبردهای برتر فعالیتهای طبیعت گردی منطقه به شرح ذیل صورت گرفت: الف: تشکیل ماتریس داخلی و خارجی: جمع امتیازهای نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی فعالیتهای طبیعت گردی بر روی محور X ها و جمع امتیازهای نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی فعالیتهای طبیعت گردی بر روی محور Y ها نوشته شد. ب: تعیین موقعیت فعالیتهای طبیعت گردی: اگر جمع امتیاز نهایی عوامل خارجی بین ۱ تا ۲/۵ باشد، بیانگر تهدید و چنانچه بین ۲/۵ تا ۴ باشد به معنای فرصت است. بنابراین عدد ۲/۵۶ در جدول ماتریس ارزیابی عوامل خارجی بیانگر فرصتهای نسبی فعالیتهای طبیعت گردی منطقه است. اگر جمع امتیاز نهایی عوامل داخلی بین ۱ تا ۲/۵ باشد، بیانگر ضعف و چنانچه بین ۲/۵ تا ۴ باشد به معنای قوت است. بنابراین عدد ۲/۶۸ در جدول ماتریس ارزیابی عوامل داخلی به معنای قوت نسبی فعالیتهای طبیعت گردی منطقه است. محل تلاقی جمع امتیازهای عوامل خارجی و داخلی بر روی محور X ها و Y ها تعیین کننده موقعیت طبیعت گردی در ماتریس داخلی و خارجی است. بنابراین با توجه به قرارگیری در خانه شماره ۴ ماتریس داخلی و خارجی، راهبردهای برتر برای بهبود و توسعه فعالیتهای طبیعت گردی منطقه، راهبردهای توسعه ای است.

جدول شماره ۳- تحلیل (SWOT)

تحلیل SWOT		
	<p>فرصت ها (O)</p> <p>۰۱- وجود نهاد مهم منطقه آزاد چابهار و امکان خرید</p> <p>۰۲- وجود خیل کثیری از علاقه مندان به دیدن ساحل</p> <p>۰۳- دسترسی به آبهای آزاد بین المللی و موقعیت ترانزیتی و بازرگانی</p> <p>۰۴- جایگاه ویژه سواحل دریای مکران در استراتژی های توسعه پدافندی کشور</p> <p>۰۵- افزایش توجه دولت به برنامه ریزی و سرمایه گذاری در بخش گردشگری</p> <p>۰۶- اشتغال زایی و ایجاد درآمد برای بومیان و منطقه</p> <p>۰۷- آلودگی کم</p> <p>۰۸- وجود اسکله های کشتیرانی و گمرکات فعال در منطقه</p> <p>۰۹- حفاظت از محیط زیست</p> <p>۱۰- فرصت برقراری ارتباطات اجتماعی و فرهنگی میان اقوام مختلف</p> <p>۱۱- موقعیت ویژه جغرافیایی و همجواری با کشورهای پاکستان و حوزه خلیج فارس و دریای عمان</p> <p>۱۲- امکان حمل و نقل هوایی، دریایی و زمینی</p> <p>۱۳- شرایط مناسب کشت محصولات گرمسیری</p>	<p>تهدید ها (T)</p> <p>۱- کمبود امکانات و خدمات زیر بنایی در منطقه</p> <p>۲- بعد مسافت تا مراکز استان و قطب ها توسعه و بزرگ جمعیتی کشور</p> <p>۳- نبود راههای ارتباطی مناسب با سایر نقاط کشور</p> <p>۴- آب و هوای گرم و شرجی بویژه در شش ماهه اول سال</p> <p>۵- وجود مناطق گردشگری داخلی رقیب</p> <p>۶- عدم سرمایه گذاری دولت</p> <p>۷- نزدیکی به کشورهای عربی و برنامه ها متنوع و سرمایه گذاری زیاد آن در بخش گردشگری</p> <p>۸- مشکلات امنیتی ناشی از قاچاق کالا و مواد مخدر</p> <p>۹- عدم علاقه مندی بخش خصوصی به سرمایه گذاری در این بخش</p> <p>۱۰- بالا بودن هزینه خدمات و کالا در منطقه</p> <p>۱۱- تهدیدات زیست محیطی مانند</p> <p>۱۲- تراکم پایین جمعیت و کمبود مراکز شهری</p> <p>۱۳- پایین بودن سطح سواد مردم منطقه</p>
<p>نقاط قوت (S)</p> <p>S۱- دارا بودن صدها کیلو متر سواحل زیبا، آرام و طولانی</p> <p>S۲- جاذبه های خاص و متنوع ژئوتوریستی و ژئومرفولوژیکی</p> <p>S۳- آب و هوای مناسب و معتدل در نیمه دوم سال</p> <p>S۴- وجود جنگل های زیبای حرا^۱</p> <p>S۵- امکان انجام سفرهای دریایی با استفاده از کشتی</p> <p>S۶- جاذبه های مربوط به ماهیگیری تفریحی</p> <p>S۷- مستعد بودن منطقه جهت سرمایه گذاری و برنامه ریزی و طبیعت گردی</p> <p>S۸- امکان انجام ورزشهای آبی</p> <p>S۹- امکان انجام ورزش های ساحلی</p> <p>S۱۰- گونه های متنوع گیاهی و جانوری و آبیان، خزندگان و پرندگان</p> <p>S۱۱- چشم انداز طلوع و غروب زیبای خورشید</p> <p>S۱۲- وجود چشمه های آب گرم</p> <p>S۱۳- جاذبه های فرهنگی نظیر آداب و رسوم</p> <p>S۱۴- ورزش بادهای موسمی در فصل تابستان</p> <p>S۱۵- فقدان محدودیت زمین برای کاربری و استفاده گردشگری</p> <p>S۱۶- رایگان بودن بازدید از مکان های طبیعت گردی منطقه</p>	<p>راهبردهای توسعه ای (SO)</p> <p>SO ۱- ایجاد بستر مناسب برای استفاده از ظرفیت های طبیعت گردی منطقه</p> <p>SO ۲- تهیه طرح و برنامه جامع</p> <p>SO ۳- استفاده از پتانسیل های منطقه در جهت گسترش ورزش های آبی و ساحلی</p> <p>SO ۴- حمایت از سرمایه گذاری بخش خصوصی با ارائه تسهیلات ویژه بانکی و یارانه ها</p> <p>SO ۵- توسعه گردشگری ساحلی و دریایی به عنوان یک قابلیت ممتاز در منطقه</p> <p>SOF - برنامه ریزی فضایی و مکان یابی منظم</p> <p>SOV - توسعه و تقویت روابط دیپلماتیک، اقتصادی و طبیعت گردی با کشورهای همجوار</p>	<p>راهبردهای مقابله با تهدیدات (ST)</p> <p>ST ۱- شناسایی و بهره گیری از جاذبه های گردشگری منطقه جهت رقابت با سایر مناطق</p> <p>ST۲- برگزاری رخدادهای ویژه مانند جشنواره ها و مسابقات ساحلی و آبی کشور در منطقه</p> <p>ST ۳- توسعه گردشگری تجاری</p> <p>ST ۴- توسعه هماهنگ اکوتوریسم و سایر بخش های گردشگری</p> <p>ST ۵- ایجاد مجموعه و کلوپ های ورزشهای آبی و دریایی</p> <p>ST ۶- برگزاری تورهای تخصصی علمی، درمانی</p>

¹ Mangrove

نقاط ضعف (W)	راهبردهای محافظه کارانه (WO)	راهبردهای تدافعی (WT)
W۱ - کمبود امکانات، تسهیلات و زیر ساخت های مورد نیاز در سایتهای گردشگری	WO۱ - مدیریت و برنامه ریزی صحیح	WT ۱- بهبود و توسعه دسترسی و ارتباطات با منطقه مخصوصا حمل و نقل هوایی
W ۲- مشکلات دسترسی و نداشتن راههای مواصلاتی مناسب	WO ۲- اقدام لازم در خصوص محافظت از پدیده های اکوتوریستی و حفاظت از زمین ها	WT ۲- ایجاد تسهیلات برای مسافران
W ۳- کمبود مکانهای اقامتی و پذیرایی مناسب	WO ۳- مشارکت مردم محلی	WT ۳- ایجاد و بهبود زیر ساخت ها
W ۴- عدم سرمایه گذاری بخش دولتی به میزان لازم	WO ۴- بازرگری در تبلیغات	WT ۴- آموزش جامعه میزبان
W ۵- نداشتن امکانات تفریحی و ورزشی مناسب برای گردشگران	WO ۵- جذب سرمایه گذاری دولت	WT ۵- ایجاد و تقویت سازمان های متولی و تدوین قوانین گردشگری در منطقه
W ۶- فصلی بودن تقاضای گردشگری	WO ۶- اولویت تخصیص امکانات به مکانهای با قابلیت بالاتر	WT ۶- افزایش ضریب امنیت
W ۷- ضعف مدیریت و برنامه ریزی گردشگری		WT ۷- توسعه و بهبود مسیرهای دسترسی ۸
W ۸- کمبود و نامناسب بودن قایق ها و شناورها		WT- جلوگیری از تجارت غیر رسمی و قاچاق کالا و مواد مخدر
W ۹- کمبود امکانات امداد و نجات		
W ۱۰- پراکندگی و فاصله زیاد جاذبه های طبیعی		
W ۱۱- ضعیف بودن اقدامات تبلیغی و اطلاع رسانی		
W ۱۲- دایر نبودن اداره میراث فرهنگی و گردشگری در بعضی شهرستان		
W ۱۳- عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در این نواحی		
W ۱۴- تفاوت های فرهنگی بین جامعه میزبان و میهمان		

ماخذ: یافته های تحقیق

نتایج حاصل از محاسبات نشان داد توسعه طبیعت گردی به سمت راهرد توسعه میل پیدا می کند. از این رو پیاده سازی راهبردهای توسعه ای در مقطع کنونی مناسب ترین راهبردها برای حرکت به سوی توسعه پایدار گردشگری در حوزه دریای مکران پیشنهاد می گردد. بنابراین برای رسیدن به توسعه طبیعت گردی در منطقه بهتر است ابتدا راهبردهای توسعه ای در اولویت قرارگیرد تا از این طریق از توانمندی های موجود در منطقه استفاده شود و زمینه تحقق توسعه گردشگری در منطقه فراهم شود.

۵- بحث و نتیجه گیری:

امروزه طبیعت گردی در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع مختلف جایگاه ویژه ای پیدا کرده است. با توجه به محرومیت این منطقه به دلیل موقعیت و شرایط ویژه جغرافیایی، مجموعه ای از مهمترین جاذبه های طبیعت گردی را در دورترین منطقه کشور به وجود آورده که با برنامه ریزی دقیق و با مدیریتی کار آمد می تواند یکی از موارد مهم در جهت توسعه آن باشد. پتانسیل های طبیعت گردی موجود در منطقه می تواند زمینه را برای توسعه آن ایجاد نماید و طبیعت گردی می تواند وسیله ای برای ایجاد درآمد و اشتغال برای مردم این منطقه باشد. از این رو قابلیت های ممتاز جهت اجرا طرح های توریستی و بویژه طبیعت گردی در منطقه وجود دارد. منطقه از جاذبه های طبیعی گردشگری خوب و گاه منحصر به فردی برخوردار است که برنامه ریزی اصولی می تواند در به فعل درآوردن آن ها موثر باشد و بر توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی این منطقه موثر خواهد بود. سواحل دریای مکران به دلیل دارا بودن پدیده های متنوع و ممتاز زمین شناسی و طبیعت گردی را می توان پارک طبیعی ژئوتوریسم و قطب بزرگ طبیعت گردی و گنجینه اکوتوریسم ایران دانست. با توجه به آب و هوای سواحل دریای مکران به ویژه در نیمه دوم سال که اغلب نقاط کشور با سرما مواجه هستند، این سواحل می تواند پذیرای گردشگران باشد. حوزه دریای مکران به عنوان بخشی از سرزمین پر جاذبه ایران می تواند به منطقه فعال طبیعت گردی تبدیل شود. می توان از این موقعیت عالی بهترین استفاده را برد و توریسم ساحلی را در این مناطق گسترش داد.

حوزه دریایی مکران یکی از بکرترین مناطق جغرافیایی کشور است علیرغم دارا بودن پدیده های ممتاز طبیعت گردی به دلیل کمبود تسهیلات و کم توجهی هنوز به عنوان یک مقصد گردشگری مورد اقبال قرار نگرفته است و همچنان بسیاری از هموطنان سفر به سایر نقاط ساحلی جنوب کشور مانند بندرعباس، قشم و کیش را ترجیح می دهند. تاکنون آن طوری که باید و شاید حرکت جدی و بنیادی در جهت توسعه گردشگری و بهره مندی از جاذبه های طبیعی در منطقه صورت نگرفته است. مهم ترین مشکل طبیعت گردی منطقه کمبود و محدودیت زیر ساخت هاست. نبود امکانات زیر بنایی بهره برداری از پتانسیل های طبیعت گردی را با مشکل مواجه کرده است. سفر به این منطقه بیشتر از هر چیزی نیازمند توسعه زیر ساخت ها از جمله راه سازی، ایجاد امکانات درمانی مناسب و سایر امکانات رفاهی دارد. چنانچه زیرساخت های لازم برای استفاده از این توانمندی ها فراهم آید امکان توسعه

گردشگری در منطقه وجود دارد. دستیابی به اهداف توسعه پایدار گردشگری مستلزم تقویت و توسعه امکانات زیر بنایی در منطقه می باشد. با افزایش گردشگری و سیر و سیاحت، موقعیت منطقه بهبود خواهد یافت و امکان حمل مواد مخدر و سایر کالاهای قاچاق کاهش خواهد یافت. توسعه گردشگری در منطقه در صورتی مقدور خواهد شد که امنیت برقرار باشد و نقشه کامل و دقیق مسیر در اختیار باشد. و وسیله حمل و نقل مهیا باشد. نتایج اصلی تحقیق نشان می دهد حوزه دریای مکران علی رغم داشتن توانمندیهای بالقوه فراوان گردشگری و اکوتوریستی به علت تعدد و عمیق بودن ضعف ها و تهدیدات فاصله زیادی با شرایط مطلوب یک حوزه گردشگری دارد. بنابراین لزوم بهره مندی از راهبردها و راهکارهای مناسب توسعه طبیعت گری با توجه به شرایط خاص منطقه به طور فزاینده ای احساس می شود. با توجه به مطالب فوق الذکر می توان گفت برای توسعه طبیعت گردی و گردشگری در حوزه دریایی مکران راه درازی وجود دارد و توسعه اکوتوریسم در منطقه برنامه ریزی جامع و عزم ملی را می طلبد. بهره مندی از این توان ها و پتانسیل ها نیازمند برنامه جامع، هدفمند، آینده نگر و مدیریت مناسب، تدوین قوانین صریح، ایجاد زیر ساخت ها و تسهیلات مورد نیاز، توجه به تمام بخش های مرتبط، مشارکت مردم بومی و تبلیغات موثر می باشد. به طور کلی می توان گفت که حوزه دریایی مکران دارای قابلیت ها و توانمندی های زیادی از لحاظ طبیعت گردی دارد، اما دارای نقاط صنعت و تهدیدات جدی متعددی نیز می باشد که می توان با تقویت مدیریت مبتنی بر برنامه ریزی راهبردی در جهت رفع کمبود ها و مقابله با تهدیدات اقدام نمود.

۵-۱-پیشنهادات:

- رساندن شبکه ریلی کشور به منطقه
- ایجاد تسهیلات جهت توسعه دفاتر خدمات مسافرتی
- ایجاد اقامتگاه مناسب و مهمان خانه های ارزان قیمت
- تبلیغات و اطلاع رسانی منظم و موثر بویژه از طریق روشهای نوین رسانه ای و بروشور، کتاب و ...
- ایجاد موزه طبیعی به منظور معرفی توانمندی های منطقه
- ایجاد پارک های دریایی همراه با نظارت مستمر در مناطق مستعد
- ایجاد مناطق نمونه گردشگری مانند گل فشان ها و مناطق حرا
- راه اندازی خطوط کشتیرانی مسافرتی داخلی و خارجی با کشورهای همجوار
- نصب تابلوهای حاوی خلاصه اطلاعات، راهنما و مسیرهای مکان های جذاب گردشگری
- توسعه جنگل های حرا و جلوگیری از تخریب آن ها

۶-مراجع

- [۱] بدری، سیدعلی و رحمانی، خلیل و سجاسی قیداری، مجید و حسن پور، امید، راهبردهای توسعه اکوتوریسم در شهرستان مریوان، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره دوم، صص ۵۴-۳۱، ۱۳۹۰.
- [۲] پاپلی یزدی، م.ح و سقایعی، م، «گردشگری، ماهیت و مفاهیم»، تهران انتشارات سمت، ۱۳۸۵.
- [۳] رهنمایی، محمد تقی (۱۳۸۰)، مجموعه مقالات سمینار جغرافیا، جلد سوم، ۱۳۸۰.
- [۴] زاهدی، شمس السادات، مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ۱۳۸۷.
- [۵] زاهدی، شمس السادات، چالش های توسعه پایدار از منظر اکوتوریسم، مجله مدرس، دوره ۷، شماره ۳، صص ۱۵-۱، ۱۳۸۲.
- [۶] کوپر، کریس و همکاران، اصول و مبانی جهانگردی، ترجمه غمخوار، اکبر، نشر فرآمد، تهران، ۱۳۸۲.
- [۷] شجاعی، منوچهر و نورالدین، نوری، بررسی سیاست های دولت در صنعت گردشگری و آرایه الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور، فصلنامه دانش مدیریت، سال ۲۰، شماره ۷۸، صص ۹۰-۶۳، ۱۳۸۶.
- [۸] شفیق زاده، اسرافیل، اکوتوریسم در ایران چیزی در حد صفر، نشریه جهان صنعت، ۱۳۸۳.
- [۹] علی احمدی، علیرضا و فتح الله، مهدی و تاج الدین، ایرج، نگرشی جامع بر مدیریت استراتژیک (رویکردها، پارادایم ها، مکاتب، مدل ها، تکنیک ها و ابزار)، انتشارات الهادی، ۱۳۸۶.
- [۱۰] هریسون، جفری و جان، کارون، مدیریت استراتژیک، ترجمه بهروز قاسمی، انتشارات هیات تهران، ۱۳۸۲.
- [11] Boyd, S.W. and W.B. Richard. *Managing Ecotourism: An Opportunity Spectrum Approach*. *Tourism Management*, 17 (8): 12-26, 1996.
- [12] Briedenhan, J. and E. Wickness, "Tourism- Routes as a Tool for the Economic Development of Rural Vibrant Hope or Impossible Dream", *Tourism of Management*, vol.25. 2004.

- [13] Butler, R. W. **The concept of tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources**. Canadian Geographer. 24, 5-12. 1980.
- sustainability", New York, NY: John Wiley and Sons. 2000. [14] Cater. E. **Ecotourism in the world; Problems and prospect for**
- [15] Choi, S. Hwan. **Measurement of Sustainable Development progress for Managing Community Tourism**, Dissertation for PHD Texas A&M University. 2003.
- [16] Das, Jayoti & Dirieno, Cassandra. E. **Global Tourism Competitiveness & Freedom Of The Press**, Journal Of Travel Research, Volume 47, Number 4, <http://online.sagepub.com>. 2009.
- management for a tourism future".** [17] Dwyer L., Edwards D., Mistilis N., Roman C., and Scott N. **Destination and enterprise Tourism Management**, Vol. 30, No. 2, pp. 63-74, 2009.
- [18] Fennell, David, **Ecotourism, an introduction**, Rutledge, London & New York. 2000.
- [19] Gthinji Mwanji, Wanjiko, **an evaluation of the use of eco labeling Within the Eco Tourism Sector**, University of East Anglia. 2006.
- No.2. 1994.. Vol.15. The Journal of Tourism Studies. **Ecotourism**. Clen.[20] Hvenegard
- [21] Jiang, J., **Evaluation of the Potential of Ecotourism to the Contribute to Local Sustainable Development: A Case Study of Tengtou Village, China**, Massey University, New Zealand. 2008.
- [22] Jurowski, C., Uysal, M., & Williams, D. R. **A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism**. Journal of tourism research. 36 (2), 3-11. 1997.
- [23] Kajanus. M., Jyrki kangas, Mikko Kurttila. **The use of value focused thinking and the A' WOT hybrid method in tourism management**, Tourism Management, Vol25, 499-506. 2004.
- gains for regions?** Tourism [24] Rosentraub M. S., and Joo M.. **Tourism and economic development: Which investments produce** Management, Vol. 30, No. 2, pp. 759-770. 2009.
- Cobi. 1998.. Newyork . **Sustainable Tourism Management** john.[25] Swarbrooke
- [26] Tremblay, P., , **Desert Tourism Scoping Study**, Desert Knowledge CRC, Report 12, 2006.
- [27] Wallarce, G. N. & Pierce, S. M. **An evaluation of ecotourism in Amazon, Brazil** . Annals of Tourism Research, Vol. 23, 1996.
- [28] Wight, P. **Ecotourism: Ethics or eco – sell?**Journal of travel research, 31 (3), 3-9, 1993.
- [29] World Tourism Organization, "The world ecotourism summit: Final report". Available on: <http://www.world-tourism.org/sustainable/TYE/quebec/anglais/Final-Report-QuebecSummit-web.pdf>, 2002.
- [30] Yuksel, I and Şdeviren, M. D. Using the analytic network process (ANP) in a SWOT analysis – A case study for a textile firm, Information Sciences, no 177. pp440-458.2007.

Capabilities and Limitations of Ecotourism in the Makran Sea by Using SWOT Analysis Model

Mohammad Sabouri, PhD. *Department of Geography, University of Payam-e Noor* .Mobile: 09177654218

Email:sabooryjask@yahoo.com

Asghar Noruzi, PhD . *Department of Geography, University of Payam-e-Noor*.

The attractions and potentials of ecotourism are of those exclusive and possessions and treasures a country might have and efficient integration of them can play an overriding role in the social and economic development of different areas in that country. Makran Sea coast due to the geographical conditions and a variety of natural phenomena has a unique position to develop ecotourism. Therefore, understanding and planning ecotourism attractions to suit local conditions in order to achieve sustainable tourism development appear to be essential. This study identifies the capabilities and limitations of ecotourism in Makran Sea considering a strategic approach. The present study is applicable in terms of aim and has a descriptive analytical nature; the subject has been studied relying on the field and documentary results. Data is collected using questionnaires and interviews. The results show that the ecotourism in the region has internal strengths and weaknesses factors (IFE) and the external opportunities and threats (EFE), with a variety of abilities and shortcomings. The results of the present study are obtained through exploration of 17 developmental strategies (SO), conservative (ST), diversity (WO) and defensive (WT) through making integration of (SWOT) model.

Keywords: Ecotourism, the Makran Sea, SWOT model, internal factors, external factors, strategy.